

FILOSOFI FOR Å FORANDRE VERDEN

“Filosofene har bare fortolket verden forskjellig, det det kommer an på er å forandre den.” (Karl Marx)

Ja det kommer virkelig an på å forandre verden! Gapet mellom bunnløs fattigdom og hemningsløs luksus er minst like groteskt i dag som på Karl Marx si tid. Kvinner er fortsatt andresorterings mennesker. Rasismen gjennomsyrrer fortsatt de vestlige landas politikk overfor 3.verden. Og i motsetning til Karl Marx veit vi som er unge i dag at vi har dårlig tid! Hvis ikke vi setter en stopper for den galskapen som kalles kapitalisme, kommer naturen til å gjøre det for oss. Det vil vi helst unngå.

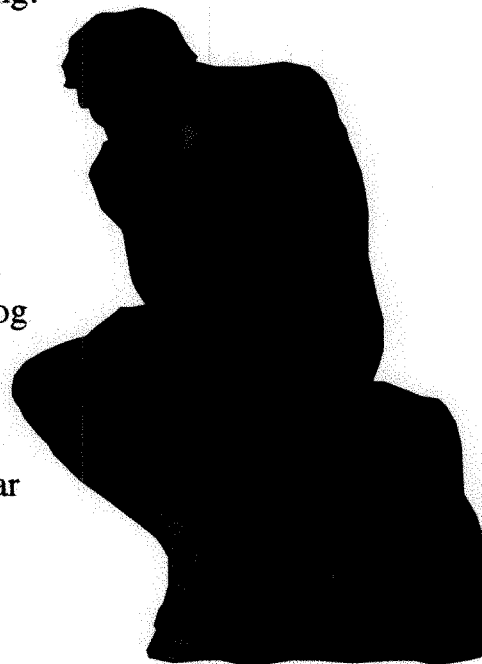
Karl Marx
(1818-1883) Tysk filosof, økonom og politiker.

Rød Ungdom vil gjøre opprør, og vi vil gjøre det grundig. Derfor har vi laga en studiesirkel som går systematisk gjennom noen av de viktigste områdene vi bør sette oss inn i. Vi starter fra bunn av, med filosofien, måten vi tenker på. Filosofi er viktig. Den handler om hvordan vi forstår verden og dermed om hvilke svar vi finner på de problemene vi står overfor.

Vi veit at filosofi ikke er det norske ungdommer bruker mest tid på å lese og diskutere, og ihvertfall ikke marxistisk filosofi. Derfor regner vi med at denne teksten vil inneholde mange ord og begreper du aldri har hørt om før, og av og til vil du kanskje synes dette er vanskelig. I så fall har du helt rett, det *er* vanskelig! Strek under ting du ikke forstår, og spør, spør, spør! Dessuten er det ikke noen *umulig* oppgave å lære seg marxisme. Tusenvis av vanlige norske folk har lært seg disse tingene før, med det tar ofte litt *tid*. Det er *ikke* meninga at alt som står i denne boka skal sitte spikra i hodet ditt etter at du har vært gjennom den én gang!

Filosofi eller politikk?

Filosofene prøver å finne svar på “de evige spørsmål” om Gud, Mennesket og Sjelen, og kan virke heva over politisk kamp og krangel. Det er de ikke. All filosofi har en politisk funksjon, dvs støtter opp om en av sidene i samfunnsskampen (enten de som har makta eller de som er undertrykt).

-Et eksempel: *Den eneste måten å få det bedre på, er å være snill og ydmyk. Da vil du bli gjenfødt til noe bedre i ditt neste liv*". Dette er en forenkling av et av budskapene i hinduismen og en del andre religiøse retninger. Hvis alle går rundt og tror på dette, er det en ganske god garanti mot opprør fra underklassen. Alle blir opplært til å tro at de vil få det bedre når de blir gjenfødt, og at elendigheten de lever i er bestemt av skjebnen, fordi de oppførte seg dårlig i sitt forrige liv.

-Et annet eksempel: *"Mennesket er ondt og egoistisk. Det vil alltid finnes undertrykking og utbytting, for det ligger i menneskets natur."* Dette betyr at det er omtrent håpløst å kjempe for opprør og forandring, for menneskene vil alltid undertrykke hverandre. Hvem vil tjene på at folk trur på dette?

Det er viktig å finne det politiske innholdet i filosofiske utsagn, vi må prøve å se hvem sine interesser standpunktene tjener.

Materialisme eller idealisme?

Et hovedspørsmål i filosofien er: Hvordan er forholdet mellom *ånd* og *materie*? Mer nøyaktig: Hva kom først? *Tankene og idéene* eller *den materielle virkeligheten* som finnes uavhengig av tanker og idéer?

Med **ånd** menes tanker, idéer, meninger, følelser, altså ting som fins i hodene våre.

Med **materie** menes fysiske ting (mennesker, dyr, fabrikker, luft...) som finnes uavhengig av vår bevissthet.

Det er to hovedretninger innafor filosofien, idealisme og materialisme. Idealistene mener at ånden, idéene og tankene er det grunnleggende. Dvs at *endringer i tenkinga fører til endringer i den materielle virkeligheten*. Religion er en type idealisme.

Materialistene ser på naturen og menneskets arbeid med den, utviklinga av produksjonen (f.eks. nye redskaper), *praksis* som det grunnleggende. Dvs at *endringer i den materielle virkeligheten fører til endringer i tenkinga*.

Vi i Rød Ungdom er materialister. Men vi ser at idéer kan gi endringer i den materielle virkeligheten. For at folk skal gjøre opprør mot undertrykking og skape et nytt samfunn må de ha *bevisstheten* om at et annet samfunn er mulig, de må ha *idéen om frihet*. Vi arbeider for at folk skal få nettopp en slik bevissthet. Men idéen om opprør og om et annet samfunn har et materielt grunnlag, den kommer ikke ut av løse lufta. Grunnlaget for slike idéer finner vi i livet folk lever. Grunnlaget ligger i materiell nød, undertrykking, og at folk ikke rår over sine egne liv.

Vi skal forklare nærmere hva som er forskjellen på materialisme og idealisme.

Vær oppmerksom på at i filosofien betyr ordene **idealisme** og **materialisme** helt andre ting enn i dagligtalen:

I dagligtale er en idealist en person som har høye idealer og edle motiver, og er villig til å jobbe for dette uten personlig vinning. Idealisme blir dermed et positivt begrep.

En materialist er i dagligtalen en person som setter materielle goder først, og som er mest opptatt av penger og statussymboler. Materialisme i dagligtalen er et negativt begrep.

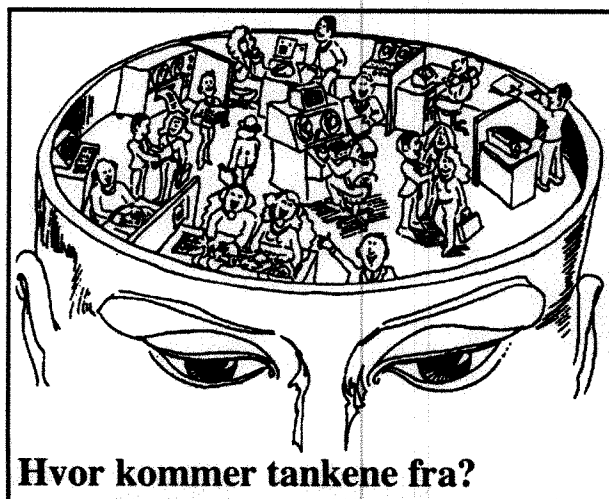
Hvor kommer tankene fra?

MER OM MATERIALISMEN

Hvis det ikke er Gud som gir oss tankene våre og hvis det ikke er ånder som inspirerer oss mens vi sover, hvor kommer idéene fra da? Hvorfor er noe som kalles god moral på et gitt tidspunkt blitt forkastelig 100 år senere, samme sted? Hvorfor er flerkoneri akseptert noen steder, men ulovlig andre steder? Svar på slike spørsmål finner vi ved å undersøke virkeligheten.

KIRKAS TRO TJENERE

I den katolske kirka må prestene leve i sølibat, dvs. ugift og uten å ha sex. Årsaken til at denne ordninga blei innført var ikke mer guddommelig enn at kirka ville ha hengivne tjenere! Lojalitet hadde man først og fremst til slekt og familie, så kirka blei prestenes slekt og familie. Det er ingen religiøs eller guddommelig "idé" som ligger bak. Dessuten: Så lenge prestene ikke har familie arver pavekirka alt de eier. Dét er i hvertfall en god materiell grunn til sølibatet. I middelalderen hadde pavekirka enorm økonomisk og politisk makt, og det jordiske godset alle prester og biskoper etterlot seg var nok et bidrag til kirkas rikdom. Idéen om sølibat har altså et tydelig materiell grunnlag.

HVORFOR DE RIKE ER FOR PRIVATSKUKEHUS

Noen mennesker er tilhengere av kollektive løsninger i samfunnet, mens andre er sterkt i mot slikt og vil at hver og en skal få klare seg sjøl. Høyrefolk finner vi i den sistnevnte gruppa, mens arbeiderbevegelsen har stått for mer kollektive verdier. Hvorfor er det slik, hvorfor vil arbeidsfolk ha høyere

alderspensjon, mens direktørene krever lavere skatt og heller spare til sin egen pensjon? Er arbeidsfolk født med mer kollektiv tankegang enn direktører og bedriftseiere?

Det er ikke vanskelig å se at rikfolk og arbeidsfolk har motstridende interesser. Det er helt naturlig at arbeiderklassen har utvikla mer kollektive løsninger og holdninger, rett og slett for å klare seg. Synet på helsevesenet er ett eksempel på at vanlige folk og rikfolk går inn for ulike løsninger. Folk flest trenger offentlige sjukehus, der alle er med og betaler i fellesskap og det er gratis å være pasient. På den måten har folk med arbeiderlønn råd til å bli behandla på sjukehus. Rikfolk har råd til å betale for seg sjøl når de behandles på sjukehus, derfor har ikke de det samme behovet for et offentlig helsevesen.

Når privatsjukehus diskuteres kommer det ofte argumenter om at "vi må ha valgfrihet", "privat initiativ er bra", "konkurranse er sunt" osv. Disse tankene kommer ikke ut av løse lufta, de er ikke bare gode idéer eller prinsipper. De oppstår ut ifra den materielle virkeligheten: At noen har interesse av et privat helsevesen der de rike kan kjøpe seg de beste legene og den beste helsa.

ULIKE LEVEKÅR GIR ULIK BEVISSTHET

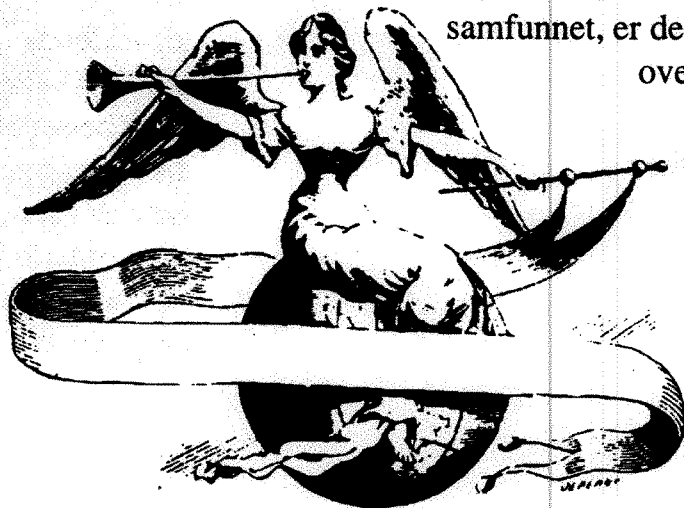
Det er en nær sammenheng mellom den materielle virkeligheten folk lever i og det som rører seg oppi hodene deres. Marx sier det slik:

"Det er ikke menneskenes bevissthet som bestemmer deres tilværelse, men omvendt deres tilværelse som bestemmer deres bevissthet."

Med en materialistisk måte å se ting på, ser vi at hva slags bevissthet det er mulig å ha forandrer seg gjennom historia, etterhvert som samfunna endres og kunnskapen øker. Ny materiell virkelighet gir grunnlag for nye tanker. Vi ser også at forskjellige folk i *samme* samfunn må få ulik bevissthet, hvis det er tilværelsen som bestemmer bevisstheten. Tilværelsen for ei arbeidsløs aleinemor er ulik tilværelsen til direktøren i Norsk Hydro, derfor blir tenkinga også svært forskjellig.

MEN VI HAR FORTSATT EN FRI VILJE!

Sjøl om Marx sier at "*tilværelsen bestemmer bevistheten*", så er det ikke sånn at en type tilværelse automatisk gir en type bevisthet. Det er ikke sånn at alle direktører stemmer Høyre og Arbeiderpartiet og alle aleinemødre stemmer RV. En viktig del av tilværelsen som er med på å bestemme bevistheten vår, er hva slags informasjon vi mottar. Aviser TV, filmer, ukeblader og reklame er med på å gi oss informasjon om hvordan verden ser ut. Denne delen av tilværelsen er i høyeste grad med på å bestemme bevistheten vår. For å få en bevisthet om at opprør er mulig, og at det går an å endre på dagens samfunn, må vi skaffe oss informasjon som gjør det mulig for oss å tenke disse tankene. En mulighet er at vi hører om andre som har gjort opprør, en annen mulighet er at vi kjenner undertrykkinga på kroppen, og gjennom det finner ut at vi må avskaffe den. Tilværelsen bestemmer bevistheten vår, men når vi er blitt bevist undertrykkinga i samfunnet, er det opp til oss å bruke denne bevistheten til å overbevise andre, og til å endre på tilværelsen

Idealisme

I religionene er idealismen vanligvis svært tydelig. To eksempler fra Kristendommens Bibel:

"I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud" (Joh.1.1.).

“Og jorden var øde og tom, og det var mørke over det store dyp, og Guds ånd svedde over vannene” (1.Mos. 1.2).

Her er det helt tydelig at Ånden, Gud eller Ordet er det opprinnelige, det fins en Ånd og en Skaper som ligger til grunn for den materielle virkeligheten. Vi mener dette er ei idealistisk og uriktig virkelighetsoppfatning.

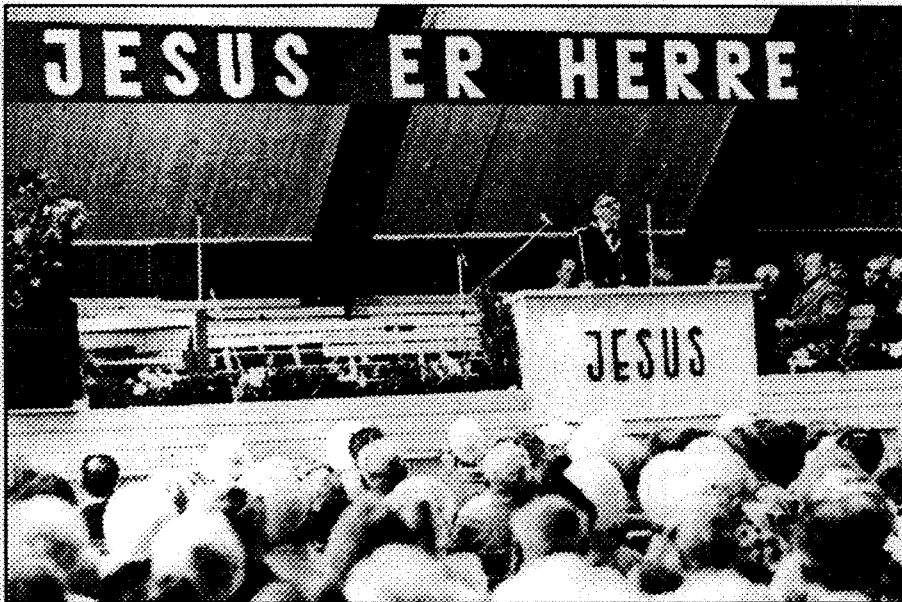

Siden det aldri har vært helt lett å bevise eller gjøre det sannsynlig at verden henger sammen slik som religionene beskriver, inneholder de en god del mystikk og påstander som ikke kan kontrolleres - det hele blir et spørsmål om tro. Men sjøl om religionen prøver å gjøre seg mystisk, er det fullt mulig å diskutere religiøse forestillinger på fornuftig vis. Vi skal gi to eksempler på materialistisk analyse av religion og mytologi.

BARE TØFFINGER I VALHALL!

I vikingenes religion var det én måte å komme til himmelen - Valhall - på; du måtte dø i kamp. De som for eksempel døde av sjukdom, laga gjerne noen sår på seg sjøl for å se ut som krigsofre, så de kunne lure seg inn i Valhall og feste sammen med gudene. Årsaken til denne trua er enkel: De trengte den! De levde i en hverdag av røvertokt, ættefeider og blodhevn, og gjennomsnittsalderen blant menn var ikke særlig høy. Da er det ikke rart at det oppstår en religion der den eneste veien til himmelen er gjennom å dø i kamp. Religionen ga en slags trøst. Vi ser at det er tilværelsen på jorda som er opphavet til forestillingene om himmelen.

Idealister

HVEM ER GUD?

Den Gud vi møter i det norske skoleverket i dag, blir presentert som ei evig kraft, som har vært kreativ, barmhjertig og full av tilgivelse siden tidenes morgen. Vår Gud gjør ikke så mye, han bare *er*. Og han er snill! Men Gud har ikke alltid vært slik. Det finnes flere, og helt forskjellige gudsbegrep innafor kristendommen,

fordi religionen forandrer seg når samfunnet forandrer seg - mennesket skaper Gud i sitt bilde. Du skal nå få se en annen gud enn Han du kan møte på søndagsskolen. Se hva Bibelen sier om hva som må gjøres hvis noen driver propaganda for andre guder, i de byene som Gud har gitt sitt folk. Du skal:

“slå innbyggerne i denne by med sverdets egg; du skal bannlyse alt som i den er; også feet skal du slå med sverdets egg. Alt byttet du tar der skal du samle midt på torget og du skal brenne opp

både byen og alt byttet du har tatt, med ild som heloffer for Herren din Gud". (5. Mos,13.15-16)

Dette krever Moses at du skal gjøre mot annerledes tenkende. Videre kan vi lese om Moses sin gud (Jahve) at han er den **"store, mektige og forferdelige gud, som ikke gjør forskjell på folk og ikke tar imot gaver". (5. Mos,10.17)**

Det er stor forskjell på Pavens Gud og den Gud Moses trodde på.

Barmhjertighet, menneskeverd og liknende moralske begreper preger ikke Moseloven, Moses sin gud er en helt annen enn "vår" Gud. Grunnen til dette er at vi og Moses lever i helt forskjellige samfunn. Det patriarkalske stammesamfunnet på den tida, der slaven var herrens eiendom og kunne selges og drepes som dyr, gir ikke rom for en barmhjertig religion som vi har i vårt samfunn, der de fleste mennesker er "frie" med omfattende politiske rettigheter osv.

Men én ting har disse samfunna felles: De er klassesamfunn, der et lite mindretall sitter på toppen og styrer over folket. Derfor har religionene også dette felles: Du skal underkaste deg! Du skal ikke sette deg opp i mot Gud! Religion bidrar

ofte til å opprettholde undertrykking, f.eks. ved å si til folk at de skal få sin lønn i himmelen. Hvis det er slik at rettferdighet er noe vi får når vi kommer til Gud, er det ingen grunn til å kjempe for rettferdighet på jorda.

IDEALISMEN STÅR I VEGEN

Det er viktig å kritisere idealistiske meninger og analyser. Ikke bare fordi materialismen gir bedre forståelse, men fordi idealismen står i vegen for samfunnsomveltning. Idealistiske forståelser av samfunnet forklarer aldri hvordan ting egentlig henger sammen. Men for å kunne gjøre en god jobb i kampen mot all slags undertrykking *må* vi ha en god forståelse av samfunnet, og hva som skal til for å skape forandring. Idealistiske forklaringer og forestillinger står i vegen for en slik forståelse, og dermed i vegen for forandring og omveltning.

Religion er én type idealisme, men vi finner mange eksempler på idealistisk tenking langt utafor religionens område. Når vi jobber med politiske spørsmål i skolepolitikken, lokalpolitikken, miljørørsla osv. *må* vi lære oss å skille mellom materialistiske og idealistiske forklaringer og løsninger.

Et eksempel:

HVORDAN FÅ SKIKK PÅ UNGDOMMEN?

Gatevolden blant ungdom i Trondheim øker. Politikerne er uenige om hva som *må* gjøres med problemet. Høyrepartiene mener at det trengs mer politi i gatene. For lite politi er altså en årsak til volden. En annen årsak er at de kristne verdier er skjøvet ut av skolen. Andre partier, f.eks. RV mener at vi *må* åpne fritidsklubbene som høyrepartiene la ned for et halvt år siden.

De vil også ha større bevilgninger til skoleverket og nye arbeidsplasser, så de unge får noe å gjøre.

Her tenker høyrepartiene idealistisk, de leter etter årsaker i idéverdenen; det blir mer vold pga. for lite kristendom i skolen. RV. tenker materialistisk, for de ser etter årsaker i den materielle virkeligheten til ungdommen, og da er fritidsklubbene langt viktigere en antall politi i gatene.

Spørsmål:

- Hva er materialisme?

- Hva er idealisme?

- Hva er ei materialistisk forklaring på at Kristendommens Gud har "forandra seg" opp gjennom tidene?

Basis og overbygning

Når vi skal forstå samfunnet er begrepene *basis* og *overbygning* nyttige. Basis har med tilværelsen -hvordan vi lever- å gjøre, overbygninga har med bevisstheten -hvordan vi tenker- å gjøre.

Basis

Samfunnets basis er først og fremst ting som har å gjøre med økonomien og produksjonen.

For å skjønne hva som foregår blant menneskene i et samfunn, hvorfor de tenker, handler og utvikler seg som de gjør, er det viktig å kjenne den økonomiske basisen for dette samfunnet. Hvis vi skal forstå et samfunn (i dag eller for 1000 år siden) må vi spørre: Er jordbruket oppfunnet? Hva slags redskaper har de? Har de maskiner og fabrikker? Er datateknologien oppfunnet? Hva slags utdanningsnivå har befolkninga? osv. Felles for disse spørsmåla er at de spør hva slags *krefter som fins til å bruke i produksjonen*. Hva slag redskaper, hva slags kunnskap? Slike ting kaller vi *produktivkrefter*. Produktivkreftene er den ene delen av basis i samfunnet.

Den andre delen av basis kaller vi *produksjonsforhold*.

Produksjonsforholda er ikke kunnskap og redskaper, det er *måten produksjonen er organisert på*, forholdet mellom menneskene i produksjonen. Hvem eier naturressursene? Er alle som kan med og arbeider? Er det et overskudd av produksjonen? Hvem får dette overskuddet? Finnes det slaver? Produseres det for sjølberging, eller lages det varer som byttes/selges på et marked? Produseres varene i små håndverksbedrifter eller i store fabrikker? Er det staten, arbeiderne eller aksjeeierene som styrer fabrikkene? osv. Alle spørsmålene over er spørsmål om hva slags produksjonsforhold det er i et samfunn.

Produktivkrefter og produksjonsforhold til sammen kaller vi den økonomiske basisen samfunnet.

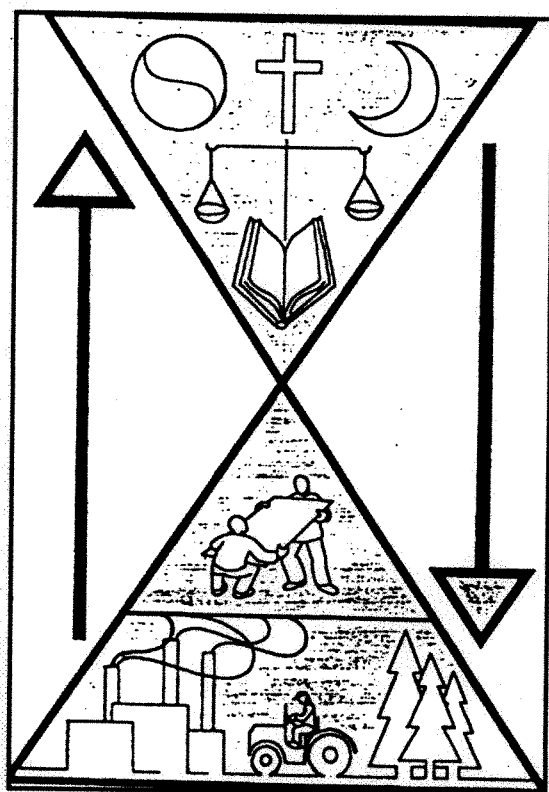
Overbygning

I overbygninga finner vi politisk system, lovverk, religion, moral, kunst, idéer, holdninger osv, altså våre idéer om og regler for samfunnet.

Overbygninga endrer seg med tida. Det er lett å se at samfunnet i Norge i dag har ei helt anna overbygning enn det vi hadde i vikingetida. Både lovverk, moral, religion og kunst har endra seg.

Mange filosofer og religioner har ment at overbygninga styrer basis. F.eks. har mange hevda at moral og lovverk er gitt av Gud, og at det er "ånden" (Gud) som styrer den materielle virkeligheten. Vi hevder at det er motsatt. Det er basis, måten vi lever på, som er grunnlaget for overbygninga. Forholdet mellom basis og overbygning er ganske likt forholdet mellom ånd og materie; det er basis som "kom først".

Basis og overbygning. Legg merke til pilene som viser at påvirkninga går begge veier.

Kunnskap er en del av basis. Hvis menneskene ikke veit hvorfor det lyner og tordner, lager de seg ei overbygning som sier at gudene er sinte. Når kunnskapen (basis) utvikler seg, og folk finner vitenskapelige forklaringer på lyn og torden, forsvinner den gamle overbygninga.

KAPITALISTISK BASIS - KAPITALISTISK OVERBYGNING

Mens herskerne hevder at "samfunnet hviler på Loven" påstår vi at det er motsatt: Loven hviler på samfunnet! Kapitalismen er kapitalistenes - *eiernes* - samfunn, og det ser vi tydelig i lovverket. Den private eiendomsretten er hellig, lovverket er et vern mot at arbeiderklassen skal få eie det arbeiderklassen produserer.

Menneskeliv er også "hellig", men det er stor forskjell på hvor ulovlige ulike drap er!

Statistikk fra Danmark viser at for hver gang

det skjer et drap, dør det to mennesker i arbeidsulykker og 40 som følge av alkoholmisbruk. Hvis målet er å redde liv er innstramning i arbeidsmiljølova og sikkerheten mye viktigere enn strengere dommer for drap. Men økt sikkerhet for arbeiderne betyr økte kostnader for kapitalistene, derfor er ikke disse menneskelivene så hellige. Og hvis danskene prøver å stramme inn alkohollovgivinga får de internasjonale spritkonserner på nakken. Lovverket er alltid prega av produksjonsforholda, av hvem som har makta over økonomien.

Overbygninga i samfunnet endrer seg når basisen endrer seg. Vi skal prøve å vise dette med et eksempel:

HVORDAN MOHA-STAMMEN FIKK SIN FØRSTE YPPERSTEPREST

Er det mulig å ha en overklasse som ikke arbeider i stammesamfunnet

Moha-stammen er et tenkt eksempel, men viser utviklinga slik den kunne ha vært i et samfunn for eksempel i steinalderen. Selvsagt vil forskjellige tider og steder gi forskjellige utviklingsmønstre

Moha, der alle må hjelpe til for å samle nok mat hver dag? Nei, hvis noen lot være å arbeide ville de jo sulte i hjel! Men hvis de får bedre jaktredskaper og det blir et overskudd i produksjonen, da vil nok en eller annen fyr plutselig finne ut at han har kontakt med Åndene, og han kaller seg stammens **YPPERSTEPREST**. Han skal ikke arbeide, for han har nok med å bé og lage magisk medisin. Derfor må han leve på overskuddet som de andre har produsert.

Dette enkle eksemplet viser hvordan endringer i produktivkreftene (jaktredskapene) fører til endringer i produksjonsforholda: Heksedoktoren lever på overskuddet uten å produsere, men har likevel makt og innflytelse. Deretter i overbygninga: Fra at det er en regel at alle må arbeide, blir det en regel at noen må ha kontakt med gudene. Dessuten må Heksedoktoren gjøre et par endringer i stammens religion. Etterhvert som Moha-stammen utvikler mer teknologi (f.eks. jordbruk), vil de kanskje få både en konge med tjenere og en hel klasse av prester og hekseudoktorer som lever av overskuddet som det arbeidende folket har produsert.

Vi må forandre basisen i samfunnet!

Seinere i denne studiesirkelen skal vi vise hvordan årsakene til miljøkrisa

ligger i kapitalismens basis, i produksjonsforholda: Det er bare en brøkdel av menneskene som eier og styrer produksjonen under kapitalismen, og disse kapitalistene er hele tida i en beinhard konkurranse med hverandre. Dette fører til at vår økonomi ikke *kan* styres etter folkets behov eller innafor de rammene naturen setter. Da hjelper det ikke å pusse på overbygninga! Det vil ikke hjelpe mye å kjempe for strengere miljøregler og mer fornuftige politikere så lenge *basisen* forblir uforandra: En økonomi der

Under kapitalismen er det ofte lønnsomt å forurense.

konkurransen hele tida presser kapitalistene til å plyndre naturressursene. Derfor er vi revolusjonære. Vi vil ha et sosialistisk samfunn, der økonomien styres demokratisk av folket.

I et sosialistisk samfunn vil politikken være mer fornuftig og produksjonen ta hensyn til miljøet fordi det er *mulig*; det er ikke lenger kapitalistenes konkurranse om fortjeneste som er drivkrafta i økonomien. Det er en *ny økonomisk basis* som gjør det mulig med store endringer i overbygninga, f.eks. politikken.

Men påvirkninga går den andre veien også: Overbygninga påvirker basis! F.eks. vil vi i et sosialistisk samfunn kunne ha et lovverk som gjør det lønnsomt å produsere miljøvennlig. Et slikt lovverk (overbygning) vil føre til endringer i basis, f.eks. ny miljøvennlig teknologi. Endringene i basis vil kanskje føre til nye endringer i overbygninga igjen, f.eks. at gammel teknologi blir forbudt. Slik går det fram og tilbake. Denne "tosidige" måten å forstå utvikling på skal vi lære mer om i neste avsnitt.

Spørsmål:

- Hva er produktivkrefter?
- Hva er produksjonsforhold?
- Hva er overbygninga i samfunnet?
- Hva menes med at basisen setter rammene for overbygninga?

Dialektikk

Hittil har vi prøvd å forklare *materialismen*, en teori som forteller oss at *materien* kom før *ånden* og at det er basis som setter rammene for overbygninga, ikke omvendt. *Dialektikken* er en teori om hvordan ting samspiller med hverandre, og hvordan dette samspillet fører til utvikling og plutselige forandringer. Dialektikken er altså en måte å forstå hvordan alle slags fenomener som naturen, politikken, kulturen, holdninger *utvikler seg*.

Vi skal nevne to punkter i dialektikken:

1 UTVIKLING SKJER GJENNOM VEKSELVIRKNING

Vi forklarer endring og utvikling av et fenomen, f.eks. et kjæresteforhold, som en gjensidig *vekselvirkning* mellom to sider i det. Det betyr at A påvirker B som igjen påvirker A som igjen påvirker B, altså en evig runddans.

Som eksempel skal vi først bruke meningsmålinger. Én måte å se på problemstillinga "Gallup viser at folk tror Norge blir med i EU før år 2000" ville være å ukritisk tro på denne påstanden: "Folk sier sin mening, meningsmålerne registrerer den, her ser du resultatet". En annen måte å se det på, ville være å spørre i tillegg: "Men hvordan påvirker meningsmålingene folk"? Det er en dialektisk måte å se målingene på, en prøver å se på vekselvirkninga. Den første måten er udialektisk, den ser bare ei side av saken.

Dialektikeren ser på meningsmåling ikke bare som en enveis måling fra folk til meningsmålingsbyrå, men som et *samspill* hvor de som bestiller meningsmålinger også bruker målingene til å påvirke folk. I neste omgang vil kanskje resultatet av denne målinga påvirke hvordan meningsmålerne formulerer spørsmåla sine. Vi ser at en ensidig (=udialektisk) betraktningssmåte gjør at man ikke forstår hvordan meningsmålinger også er et redskap for de som har makta..

Eller tenk deg Per og Kari, som er de to sidene i et kjæresteforhold. Forholdet mellom dem utvikler seg gjennom vekselvirkning. Hvis Kari er litt sur en dag, blir kanskje Per også sur, fordi han synes Kari sutrer uten grunn. Det fører til at Kari blir enda surere. Per blir også i enda dårligere humør, han blir nesten sint. Men når Kari ser det synes hun det er ubehagelig, og prøver å være mer blid og hyggelig. Det blir Per veldig glad for, og han forsøker å spøke bort hele den dårlige stemninga. Ingen av de to sidene i forholdet (Per og Kari) utvikler seg i et vakuum, adskilt fra omverdenen. Det er hele tida ei vekselvirkning - et dialektisk forhold - mellom det som skjer *inni* Kari og det som skjer *utafor* Kari.

2 ALT ER I STADIG FORANDRING.

Vi ser på alle ting som noe som er i stadig forandring og utvikling. Forholdet mellom Per og Kari er ikke et forhold mellom to stillestående parter, begge to forandrer seg sjøl hele tida. Dermed forandrer også forholdet seg.

Også ting som ser "evige" ut er i stadig forandring. Kapitalismen består ikke evig, sjøl om det ser sånn ut. Berlinmuren sto ikke evig, sjøl om det så sånn ut. Kvinner forblir ikke evig undertrykte, sjøl om det ser sånn ut. "Sånn er det, sånn har det alltid vært, og sånn vil det alltid være", sier konservative mennesker. Men det interessante for dialektikeren er å se *forandringer*, fra noe til noe annet, ikke bare tilstanden i øyeblikket. Derfor er dialektikeren interessert i historie: "Hva sa mannfolka da kvinnene forlangte stemmerett rundt 1910, og hva sier de nå om dagens kvinnekrav, og hva betyr denne utviklinga for hva mannfolka vil si og gjøre i framtida?" Når vi driver med politikk er det ikke i et stillstående samfunn vi arbeider, vi er en del av ei utvikling.

Det er en motsigelse mellom arbeideren og kapitalisten, og det er et dialektisk forhold mellom kapitalistens rikdom og arbeiderens fattigdom.

Motsigelser

Det er en *motsigelse* mellom Per og Kari, vi kan kalle forholdet deres for en motsigelse. De er motpoler i forholdet sitt, de påvirker det i hver sin retning. Begge partene må være der for at motsigelsen (forholdet) skal eksistere, og det er konflikten og vekselvirkninga mellom partene som fører til at motsigelsen utvikler seg og forandrer seg.

Det er en motsigelse mellom overklassen og arbeiderklassen i Norge, de har forskjellige og motsatte interesser. Det er en motsigelse mellom EU-tilhengere og EU-motstandere, mellom AUF og Rød Ungdom, mellom kvinner og menn, mellom voksne og ungdom. I en skoleklasse kan det være motsigelser mellom lærer og elever, mellom gutter og jenter, mellom

Marxistisk filosofi består av materialisme og dialektikk.

Tilsammen kaller vi dette **dialektisk materialisme**.

Marxismens måte å forstå historia på kalles **historisk materialisme**.

Jordbruks-revolusjonen var de store endringene i samfunnet som kom som følge av at menneskene lærte seg å dyrke jorda.

rike og "vanlige" unger, mellom ulike klikker i klassen. Overalt i samfunnet og naturen finner vi motsigelser, motstridende interesser som drar i hver sin retning. I alt politisk arbeid vil vi oppleve motsigelser. I pornokampen er det motsigelser mellom oss og pornoindustrien, mellom oss og unge gutter som synes porno er greit, og innad i fronten mot porno vil det være motsigelser på hvordan arbeidet bør drives.

Det viktige i alle politiske spørsmål er å finne ut hva som er hovedmotsigelsen, og hva som er underordna motsigelser. Hvis vi bruker alle krefter på å bekjempe de kristne moralistene i pornofronten, fordi de har en del rare grunner til å være mot porno, får kanskje ikke pornofronten gjort noe som helst. Det er viktig å konsentrere kreftene om det vi mener er viktige motsigelser. I skolevalgkamper sier AUF "Stem på en ungdom, stem på AUF!" (dvs DNA). AUF framstiller det altså slik at hovedmotsigelsen i Norge går mellom generasjonene, mellom voksne og ungdom. Det er vi uenige i, Norge er et klassesamfunn. Mer om klasser i neste avsnitt.

Menneskets historie

Forskjellige typer samfunn hører historisk sammen med forskjellige stadier i den teknologiske utviklinga. Med det mener vi at det er utviklinga av redskaper og teknologi som legger grunnlaget for utviklinga av nye samfunnsformer (produksjonsforhold). Nye produksjonsforhold fører videre til ny overbygning - moral, lovverk, kunst osv. Eksemplet med Moha-stammen som fikk en overklasse først når det var et overskudd av matproduksjonen er et veldig enkelt eksempel, men samme type endring skjer gjennom hele historia.

JORDBRUKSREVOLUSJONEN

Det er ikke så vanskelig å forestille seg at jordbruksrevolusjonen la grunnlaget for helt andre samfunn enn de man hadde før menneskene lærte seg å dyrke jorda. Den store endringa som skjedde da vi gikk over fra jakt- og fangstsamfunn til jordbrukssamfunn var at vi fikk produsert store mengder mat på små arealer. Dermed kunne menneskene bli bofaste på ett sted, og folketallet kunne bli mye høyere enn tidligere. Et ganske moderne eksempel på overgang fra jaksamfunn til jordbrukssamfunn er koloniseringa av Nord-Amerika. Som kjent blei indianerne fordrevet og europeerne tok over hele kontinentet. Dette var ikke fordi de hvite hadde med seg en kultur som ga folk et mer harmonisk liv og "var bedre enn" indianerkulturen. Det var fordi europeerne hadde med seg jordbruket og dermed kunne være titalls ganger *flere* enn indianerne, fordi dyrka jord gir mye mer mat enn udyrka jord. Ny teknologi legger grunnlaget for nye typer samfunn.

VÅPEN

Dessuten hadde europeerne bedre våpen. Utviklinga av nye våpen er et av de klareste eksemplene på hvordan teknologiske endringer gir grunnlag for

endringer i hele samfunnet. De europeiske kanonbåtene som kom omkring 1500 gjorde det mulig å erobre landområder via sjøveien, hele verden rundt. Verden ville sett veldig annerledes ut hvis inderne hadde oppfunnet kanonbåten, ikke europeerne. Repetergeværet (lades med patroner, ikke gjennom munningen) som kom på 1800-tallet betydde også mye for europeernes militære overlegenhet, bl.a. når Afrika blei kolonisert på slutten av forrige århundre.

SAMMENHENGEN MELLOM MASKINER OG KAPITALISME

På hvilken måte er en spesiell type teknologi ei forutsetning for kapitalisme? Hvorfor kunne vi ikke få kapitalisme med kapitalister og arbeiderklasse for to tusen år sida? Vi skal prøve å forklare dette med et tenkt eksempel: John og David er håndverkere i England i år 1701. Begge to lager stoler. En dag kommer John til David og sier: "Hør her: Jeg har tenkt å være 100 år forut for min tid, jeg skal bli kapitalist! Jeg skal eie redskapene, du skal være min arbeider, jeg skal tjene penger på ditt arbeid." David holder på å le seg ihjel, ber John om å pelle seg vekk og går hjem og lager flere stoler. "Skal jeg jobbe for ham? Tulling!" tenker David.

100 år seinere kommer John tilbake, og sier: "Jeg skal bli kapitalist. Jeg har skaffa meg ei maskin som gjør at det går tre ganger så fort å lage stoler! Jeg gir deg nå et tilbud om å komme og jobbe for fast lønn på min maskin." Hvis David ler av John denne gangen også, ler han seg antageligvis ihjel. John sine stoler tar en tredjedel av tida å lage, det betyr at han kan selge dem til en tredjedel av prisen og fortsatt tjene like mye som David pr. dag. Og sjølsagt vil ingen kjøpe de stolene som er tre ganger så dyre som Johns, derfor vil David bli utkonkurrert. Hvis ikke David har råd til å investere i en maskin og bli kapitalist sjøl, er han tvunget til å bli arbeider. Vi ser at det er den nye teknologien som gjør det mulig med nye produksjonsforhold; David må jobbe for kapitalisten John.

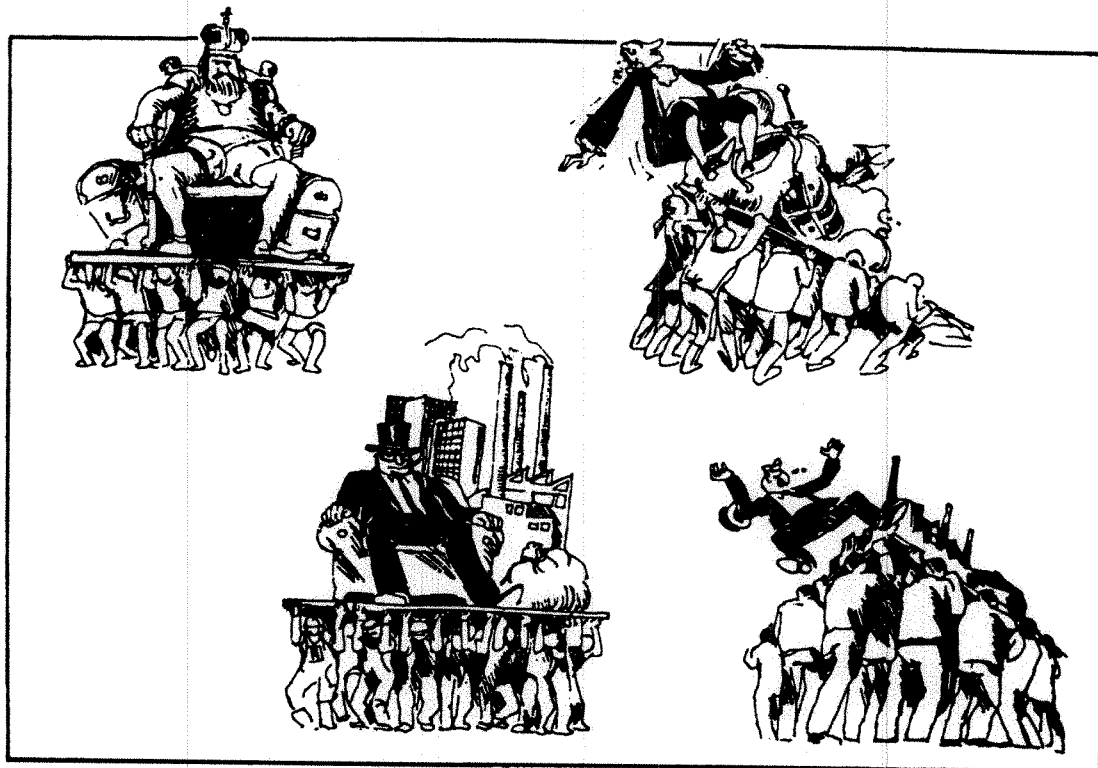
Klassekamp

Klasser er grupper av mennesker som har felles økonomiske interesser. Litt forenkla kan vi si at vi deler inn klassene etter hvilken plass folk har i produksjonen. I det antikke Hellas var byenes "borgere" (menn som brukte tida si på å diskutere og denslags) overklasse mens slavene var underklasse. I det føydale Europa (i århundrene fram mot den industrielle revolusjonen) var det de som eide *jorda* som var overklasse. Disse var konger, adel og kirkas øverste ledere. Underklassen var bønder og leilendinger, som fikk "leie" jord av overklassen mot at de arbeidet gratis for borgherren noen dager i uka. Over- og underklassen har ulik plass i produksjonen. Herskerne *eier*, folket *arbeider*.

Utviklinga i menneskenes historie handler om klassekamp. Forskjellige klasser i samfunnet har motstridende interesser, og det er alltid en kamp mellom herskerklassen og underklassene. Når utviklinga av teknologien (produktivkreftene) gjør produksjonsforholda i et samfunn "avleggs" danner dét grunnlaget for at en ny klasse kan komme til makta, og innføre

moderne produksjon. Historien om John og David er et eksempel på dette. Pga. den nye maskina til John ble den gamle måten å produsere på, håndverkere som jobba hver for seg, ulønnsom og avleggs. Den nye teknologien tvang fram nye, kapitalistiske produksjonsforhold der folk jobba for kapitalisten John i stedet for å styre sitt eget arbeid. John representerer industriborgerskapet, som ble den ledende klassen når industrideknologien slo igjennom. Overgangene i historia, når nye klasser kommer til makta og skaper nye samfunn, kaller vi revolusjoner.

Menneskets historie er ei historie om klassekamp og revolusjoner.

BORGERSKAPET VOKSER FRAM

Under føydalismen vokste dagens herskerklasse - borgerskapet - fram. Borgerskapet vokste fram i byene og skaffet seg rikdom og makt, ikke gjennom å eie jord, men gjennom *handel*. Når ny teknologi gjorde *industri*produksjon mulig vokste *industri*borgerskapet fram, altså de som hadde råd til å investere i maskiner og fabrikker. Grunnen til at industriborgerskapet etterhvert kunne bli herskerklasse var at den nye måten å produsere på - i fabrikker - var mye mer effektiv enn gammeldags håndverksproduksjon. Håndverkerne ble utkonkurrert, fordi industrivarene var mye billigere. Gjennom sitt nett av handelskontakter kunne

Handelsborgerskapet på 1500-tallet: Pengemannen, Kjøpmannen og Kremmeren.

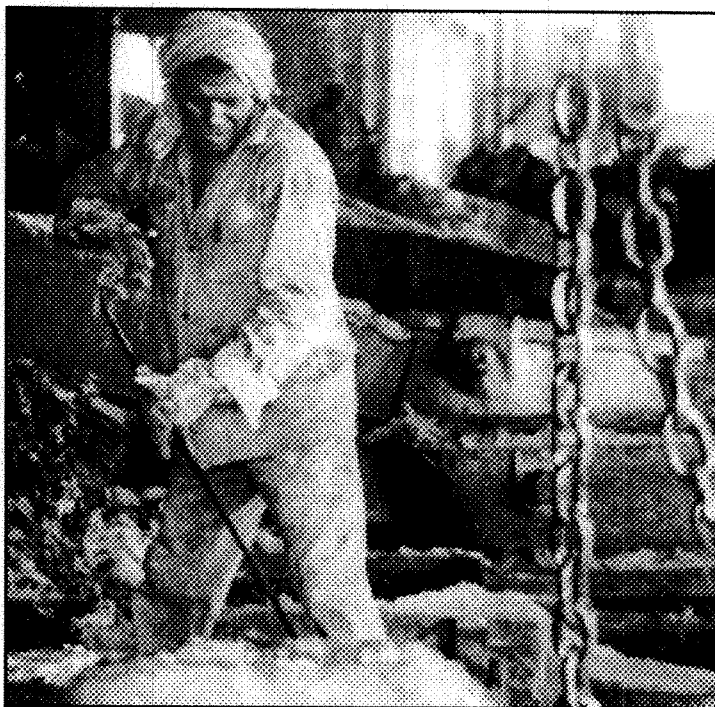

borgerskapet selge til flere og større markeder, og dermed bli enda rikere og skaffe enda mer effektiv teknologi. Etterhvert fikk borgerskapet kontroll over størstedelen av produksjon og handel, og makta til konger, adel og kirke blei ubetydelig.

HERSKERKLASSEN BLIR REAKSJONÆR

Herskerklassen i et hvert samfunn vil etterhvert bli reksjonær, dvs stå i veien for ei utvikling til beste for flertallet av befolkninga. Dette skjer fordi herskerklassen har si makt knytta til de eksisterende produksjonsforholda, det bestående. Så sjøl om utviklinga av produktivkreftene gjør det mulig med mer avanserte og fornuftige måter å organisere produksjonen på, vil herskerne prøve å holde på det gamle for å beholde makta.

Arbeiderklassen er underklassen under kapitalismen.

KLASSER I DAG

I dagens samfunn - kapitalismen - er borgerskapet overklasse og arbeiderklassen underklasse. Det er plassen i produksjonen - eier du eller arbeider du? - som avgjør klassetilhørigheten. I tillegg til de to hovedklassene har vi bønder og fiskere og ulike mellomlag som har en mer uklar klassetilhørighet. Ofte vil en rik storbonde stå

på overklassen si side, mens en fattig småbruker tilhører underklassen. I skoleverket vil skolesjefen og rektorene være representanter for "systemet", mens underbetalte lærere med høyt studielån burde ha interesse av et anna samfunn.

HOVEDMOTSIGELSEN GÅR MELLOM ARBEIDERKLASSEN OG BORGERSKAPET

Fra dialektikken husker vi begrepet motsigelse. Hovedmotsigelsen i Norge går idag mellom borgerskapet, dvs kapitalistene og deres "venner", og arbeiderklassen. Veldig mange av de politiske kampene som føres springer ut av denne hovedmotsigelsen. Borgerskapets jag etter maksimal fortjeneste på sine investeringer kolliderer ofte med interessene til resten av samfunnet.

Lønnskamp er ett klart eksempel; arbeiderne vil ha ei lønn å leve av mens borgerskapet vil redusere lønnsutgiftene, både i privat og offentlig sektor. Borgerskapet vil i dag privatisere teletjenestene og postvesenet, slik at de kan tjene penger på disse tjenestene. Vanlig folk vil ha offentlig tele- og

Livegenskap:

Livegne jord-
arbeidere var
bundet til ett gods
eller én jordherre
hele livet. Et slags
slaveri.

posttjenester, for å sikre et likt og trygt tilbud til alle. Borgerskapet vil redusere tilbakeføringene til "distriktsnorge" for å minske statens utgifter og dermed skattetrykket, og heller importere mat hvis landbruket går dukken. Det arbeidende folket i bygdene vil opprettholde sine arbeidsplasser og sine samfunn, og folk som arbeider utafor landbruket har interesse av rein og sunn mat og en høy grad av sjølforsyning. Dette er aktuelle eksempler på at motsigelsen står mellom borgerskapet og det arbeidende folket, fordi kravet om høy profitt ofte står i motsetning til folkets behov.

BORGERSKAPET VAR REVOLUSJONÆRT

Under føydalismen var borgerskapet framskrittssvennlig og revolusjonært, fordi det ville rydde vei for sin industriproduksjon og handel. Borgerskapet krevde slutt på adelens og kirkas makt og privilegier, og hevdet at alle mennesker (i hvert fall hvite menn) skulle ha like rettigheter, altså at livegenskapen skulle avskaffes. Borgerskapet trengte "frie" mennesker som kunne reise til byene og selge arbeidskraft i fabrikkene, og de trengte fri ferdsel på veiene uten at adel og kirke kunne kreve avgift på transport og handel.

Borgerskapet trengte også større områder som fungerte som økonomiske enheter -markeder, med felles transportnett, språk osv. Derfor stod borgerskapet i spissen for danninga av nasjonalstatene i Europa. Da borgerskapet etterhvert fikk erstatta det føydale samfunnet med sitt samfunn - kapitalismen - fikk vi produksjonsforhold som ga en mye høyere produktivitet enn det gamle samfunnet. Kapitalismen var derfor et historisk *framskritt*. Dessuten har den stadig skarpere konkurransen innafor kapitalistisk økonomi bidratt til ei fantastisk rask utvikling av ny teknologi og stadig mer effektiv produksjon. Mulighetene til å gi alle mennesker nok mat og gode livsbetingelser er derfor større i dag enn noensinne.

BORGERSKAPET ER REAKSJONÆRT

I dag ,og i over hundre år allerede, er borgerskapet reaksjonært, fordi det har interesse av å opprettholde kapitalismen. Kapitalismens konkurranseøkonomi driver oss stadig nærmere økologisk sammenbrudd, og har forlenget vist seg udugelig til å gi verdens befolkning mat og det som ellers er nødvendig for å leve. Flertallet av menneskene lever i sult og fattigdom, 40 millioner dør av sult og underernæring hvert år. I den rike delen av verden går titalls millioner mennesker arbeidsløse og husløse, samtidig som tusenvis av oppgaver står uløst.

Løsninga på disse problemene er ikke mer og råere kapitalisme, f.eks. EU-medlemskap, men å erstatte den kapitalistiske produksjonsmåten med noe mer fornuftig. Vi må gjøre slutt på profittjaget som drivkraft i økonomien, for det er kravet om profitt som gjør at man brenner korn samtidig som folk sulter i hjel. Vår oppgave er å få folk til å se at dagens nød og lidelse er unødvendig. Sult og arbeidsløshet er bare nødvendig for å opprettholde superprofitten til McDonalds, Elkem, Shell og de andre store. Og dét er jo bare nødvendig for et forsvinnende lite mindretall av menneskene;

borgerskapet. Vi sier at borgerskapet er reaksjonært fordi overklassens makt og rikdom forutsetter fortsatt utplyndring av menneskene og naturen.

ARBEIDERKLASSEN KAN STYRTE KAPITALISMEN

Under kapitalismen er det arbeiderklassen som kan gjøre revolusjon. Det er arbeidsfolk som har mest direkte interesse av å få slutt på kapitalismen og skape en økonomi der folket eier og styrer i fellesskap. Og det er deler av arbeiderklassen som mest direkte kan føre klassekamp mot borgerskapet, fordi kapitalistene lever av arbeidernes arbeidskraft.

Men også andre grupper og klasser står på vår side. F.eks. har småbønder og fiskere i dag nesten alltid motstridende interesser med storborgerskapet, pga. det stadige presset i retning rasjonalisering og effektivisering, som vanligvis betyr å miste jobben eller redusere inntekta. EEC- og EU-kampen har vist hvordan det arbeidende folket kan stå sammen mot storkapitalen og deres tjenere i Arbeiderparti-ledelsen. Vi arbeider for at en slik allianse snart skal stå sammen om å gjøre slutt på kapitalismens elendighet i Norge, og i resten av verden.

Sosialismen

I stedet for kapitalismen, som er styrt av et lite mindretall, vil vi ha et demokratisk samfunn. Sosialisme betyr at det er arbeiderklassen og det arbeidende folket som har overtatt styringa av økonomien. Denne herskerklassen vil ikke bli reaksjonær slik som andre herskerklasser, for denne gangen er det flertallet av folket som har styringa, ikke noen få snyltre. Styringa av et sosialistisk samfunn krever et gjennomført demokrati, der folkets representanter virkelig er folkets tjenere og ikke får muligheten til å mele sin egen kake.

I et sosialistisk samfunn vil grunnlaget for klassesdelinga etterhvert forsvinne, for klassesdelinga kommer av at noen har makt over produksjonen mens andre bare arbeider. Når denne urettferdigheten blir avskaffa blir etterhvert også klassene avskaffa. Rød Ungdom ser på sosialismen som et overgangssamfunn på vegen mot det klasseløse samfunn - kommunismen.

Spørsmål:

- *Hva er klasser?*
- *Hvorfor kunne industrikapitalistene bli herskerklasse og ta makta fra kongehus, adel og kirke?*
- *Hvorfor er borgerskapet en reaksjonær klasse i dag?*

SPØRSMÅL TIL DISKUSJON

- 0) Gå gjennom vanskelige ord og uttrykk i kapitlet. Hjelp hverandre til å oppklare uklarheter.
- 1) Hva tror du er grunnen til at skillet mellom idealisme og materialisme har blitt et viktig skille i menneskenes tenking? Finn eksempler på idealistiske framstillinger av virkeligheten som blir brukt i skolen, aviser, TV, reklame, osv.
- 2) Finn eksempler på problemer der idealistisk og materialistisk tenking vil gi ulike løsninger.
- 3) Finn fram til motsigelser i Nei Til EU- fronten, eller andre fronter dere jobber i. Går det an å si hvilken motsigelse som er den viktigste (hovedmotsigelsen) ?
- 4) Finn fram til motsigelser mellom de personene som nå befinner seg i rommet (knyttet til alder, bakgrunn, kjønn, interesser, væremåte osv.) Finnes det en hovedmotsigelse? Hvordan kan dere behandle eller løse motsigelsene?
- 5) Vi sier at det finnes klasser i Norge. Mange andre mener at alle har like muligheter. Kan dere finne eksempler på at Norge er et klassesamfunn? Leit i din egen hverdag.
- 6) Hvordan er det mulig å skape en bevissthet om at sosialisme er mulig i et samfunn hvor kapitalismen styrer alt?